

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תולדות הקבלה המוקדמת בספרד - 14305

תאריך עדכון אחרון 07-09-2016

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אבישי בר-אשר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: avishai.bar-asher@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ה, 9:00 - 10:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

השיעור יעסוק בתולדות הופעתה של תנועת הקבלה בחצי האי האיברי בדורות הראשונים למן ראשית המאה השלוש-עשרה. במהלך השיעור יידונו אישים, זרמים ושיטות, שצמחו במרכזים העיקריים של תורת הקבלה בספרד. דיונים מיוחדים יוקדשו לתפיסות השונות של מסירת הסוד, וכן לסוגיית המקורות שמהם התפתחה הקבלה בראשיתה, בתפר שבין מציאות, חזיון ובדיון. במהלך הרצאות בכיתה נקרא מבחר מכתבי היסוד שהעמידו חכמי הקבלה הראשונים, וכן נדון בתפיסתם העצמית ביחס לתולדותיהן ולמקורותיהן של מסורות הסוד שהתפתחו על ידם במרכזים שונים באזור זה.

מטרות הקורס:

השיעור נועד להקנות למשתתפיו היכרות בסיסית עם מרכזי הקבלה העיקריים שפעלו בחצי האי האיברי במחצית הראשונה של המאה השלוש עשרה; לפתח את יכולת הקריאה והניתוח של תעודות שונות ובייחוד של טקסטים הכוללים גרעין חבוי המצריך כלים פרשניים; להציג בפני התלמידים תיאוריות שונות למחקר טקסטואלי והיסטורי של תופעות ספרותיות וספיריטואליות שתולדותיהן לוטות בערפל.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- להגדיר, לתאר ולזכור מונחי יסוד שיילמדו בשיעור
- למיין ולארגן את האישים והמרכזים העיקריים שיילמדו בשיעור
- להשוות ולדון בצורה ביקורתית בין שיטות שונות שתידונה בשיעור
- להסיק מסקנות בעזרת שימוש בספרות המחקר
- להשתמש בטקסטים שיילמדו בעת דיון בטענות שתוצגנה בשיעור

דרישות נוכחות (%) :

כקבוע בנהלי האוניברסיטה

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, קריאה משותפת ודיון בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

יחידה א: מאין הגיעה הקבלה לספרד?
מבוא כללי: על הגדרות הקבלה ועל המרחב הגיאוגרפי
הכרוניקות המוקדמות של המקובלים על הקבלה
רקע על קבלת פרובנס
ארץ ישראל, ביזנטיון, אשכנז ואיבריה

יחידה ב: מרכזי הקבלה בקטלוניה
פרובנס וקטלוניה
חכמי הקבלה בגירונה ובברצלונה

תלמידי ר' יצחק סגי נהור בגירונה
מסורת הקבלה של רמב"ן
חוגים קבוצות או בודדים?

יחידה ג: תורת האצילות השמאלית: מקובלי קשטיליה
מרכז הקבלה בבורגוש
שאלת המקורות של מקובלי קשטיליה
טודרוס אבולעפיה ומשנתו
יצחק אבן סהולה: סופר או מקובל?

יחידה ד: דמיון ובדיון וחזיון
כתבי "חוג" העיון והקבלה הספרדית
קבלת הגאונים?
חוג "ספר הנעלם"
המחוזות הרחוקים של הקבלה

חומר חובה לקריאה:

במהלך הקורס ייקראו טקסטים מן החיבורים הבאים ומבחר מן המחקרים הבאים:
אברמס, דניאל. ר' אשר בן דוד – כל כתביו ועיונים בקבלתו: ונוסף לו פירושי מעשה בראשית של
המקובלים בפרובאנס ובגירונה, לוס אנג'לס תשנ"ו, עמ' 1-32
אורון, מיכל. 'קווים לתורת הנפש והגלגול בקבלה במאה הי"ג ובכתבי ר' טודרוס הלוי אבולעפיה',
מחקרים בהגות יהודית (תשמ"ט), עמ' 277-289.
אידל, משה. 'פירושים לסוד העיבור בקבלות קטלוניה במאה הי"ג ומשמעותם להבנתה של הקבלה
בראשיתה ולהתפתחותה', דעת, 72 (תשע"ב), עמ' 1-14; 73 (תשע"ב), עמ' 5-44.
אידל, משה. 'ר' משה בן נחמן – קבלה, הלכה ומנהיגות רוחנית', תרביץ, סד (תשנ"ה), עמ' 535-580.

בן שלום, רם. 'חוגי הקבלה בפרובנס במאה השלוש עשרה: הערכה חדשה-ישנה', תרביץ פב
(תשע"ד), עמ' 569-605

גברין, מרטל. פירוש התפילה – ר' עזריאל מגירונה: מהדורה ביקורתית כתב יד פירא 1, ירושלים
1984.

גוטליב, אפרים. מחקרים בספרות הקבלה, תל-אביב תשל"ו, עמ' 59-87.
דן, יוסף. תולדות תורת הסוד העברית, ח-ט, ירושלים תשע"ג – כרך ח: עמ' 9-69; כרך ט: עמ' 9-37.
הלברטל, משה. סתר וגילוי: הסוד וגבולותיו במסורת היהודית בימי הביניים, ירושלים תשס"א 2001,
עמ' 53-69.

כתבי רבנו משה בן נחמן, מהדורת ח"ד שעוועל, ירושלים תשכ"ג-תשכ"ד, א-ב.
פדיה, חביבה. הרמב"ן: התעלות – זמן מחזורי וטקסט קדוש, תל-אביב תשס"ג, עמ' 86-157.
פדיה, חביבה. השם והמקדש במשנת ר' יצחק סגי נהור: עיון משווה בכתבי ראשוני המקובלים, ירושלים
תשס"א 2001, עמ' 1-72.

פורת, עודד. כתבי העיון: מהדורות מדעיות, לוס אנג'לס תשע"ד.
פירושי התורה לרמב"ן, מהדורת ח"ד שעוועל, א-ב, ירושלים תשי"ט-תש"ך.
ר' טודרוס בן יוסף הלוי אבולעפיה, שער הרזים, מהדורת מיכל קושניר-אורון, ירושלים תשמ"ט 1989.
ר' יעקב בן ששת, ספר משיב דברים נכוחים, מהדורת יהודה אריה וידה (מבוא: יא וידה וא' גוטליב),
ירושלים תשכ"ט.

שלום, גרשם. 'לחקר קבלת ר' יצחק בן יעקב הכהן: א. פירושו של ר' יצחק למרכבת יחזקאל', תרביץ,

ב (תרצ"א), עמ' 188-217. שלום, גרשם. 'לחקר קבלת ר' יצחק בן יעקב הכהן: ג. ר' משה מבורגוש תלמידו של ר' יצחק', תרביץ, ג (תרצ"ב) עמ' 258-286. שלום, גרשם. קבלות ר' יעקב ור' יצחק בני ר' יעקב הכהן: מקורות לתולדות הקבלה לפני התגלות הזהר, ירושלים תרפ"ז. שלום, גרשם. ראשית הקבלה (1150-1250), ירושלים ותל אביב תש"ח. שלום, גרשם. 'תעודה חדשה לתולדות ראשית הקבלה', ספר ביאליק (תרצ"ד), עמ' 141-162 (נדפס שוב: מחקרי קבלה, ההדיר יוסף בן שלמה, ערך והשלים מספרות המחקר משה אידל, תל אביב תשנ"ח 1998, עמ' 7-38). תשבי, ישעיה. פירוש האגדות לרבי עזריאל: מראשוני המקובלים בגירונה, ירושלים תש"ה. Idel, Moshe. "We Have no Kabbalistic Tradition on This", in: I. Twersky (ed.), *Rabbi Moses Nahmanides: Explorations in His Religious and Literary Virtuosity*, Cambridge MA, 1983, pp. 51-73. Scholem, Gershom G. *Origins of the Kabbalah*, Princeton & Philadelphia 1987, pp. 365-475. Verman, Mark. *The Books of Contemplation: Medieval Jewish Mystical Sources*, Albany 1992. Wolfson, Elliot R. *Through a Speculum that Shines: Vision and Imagination in Medieval Jewish Mysticism*, Princeton 1994, pp. 270-325.

חומר לקריאה נוספת:

אידל, משה. 'באור החיים: עיון באסכטולוגיה קבלית', קדושת החיים וחירוף הנפש (תשנ"ג), עמ' 191-211. אידל, משה. 'הכוונה בתפילה בראשית הקבלה: בין אשכנז ופרובאנס', ב' שפרן וא' שפרן (עורכים), פורת יוסף: עיונים מוגשים לכבוד הרב ד"ר יוסף שפרן, הובוקן תשנ"ב, עמ' ה-יד. אידל, משה. 'נשמת אלוה: על אלוהיות הנשמה אצל הרמב"ן והאסכולה שלו', החיים כמדרש (2004), עמ' 338-380. אידל, משה. 'פירושים לסוד העיבור בקבלות קטלוניה במאה הי"ג ומשמעותם להבנתה של הקבלה בראשיתה ולהתפתחותה', דעת, 72 (תשע"ב), עמ' 5-49; 73 (תשע"ב), עמ' 5-44. אידל, משה. 'פירושים לסוד העריות בראשית הקבלה', קבלה, 12 (תשס"ד), עמ' 89-199. אפטרמן, אדם. דבקות: התקשרות אינטימית בין אדם למקום בהגות היהודית בימי הביניים, לוס אנג'לס תשע"א. בער, יצחק. תולדות היהודים בספרד הנוצרית, תל אביב תש"ה. בר-אשר, אבישי. "ספר הנעלם", קטעים חדשים מספר "אור זרוע" ובירורים בחיבוריו המוקדמים של ר' משה די ליאון: עיון ומהדורות מדעיות, תרביץ, פג (תשע"ה), עמ' 197-329. גברין, מרטל. 'תפיסת הרע במחשבת ר' יצחק סגי נהור ותלמידיו בגירונה', דעת, 20 (תשמ"ח), עמ' 50-29. גוטליב, אפרים. מחקרים בספרות הקבלה, תל-אביב תשל"ו, עמ' 59-87. דן, יוסף. חוגי המקובלים הראשונים, ערך לפי הרצאות י' אגסי, ירושלים תשל"ו. דן, יוסף. 'ראשיתו של המיתוס המשיחי בתורת הקבלה של המאה הי"ג', בתוך: צ' ברס (עורך), משיחיות ואסכטולוגיה, ירושלים תשמ"ד, עמ' 239-252. הלברטל, משה. על דרך האמת: הרמב"ן ויצירתה של מסורת, ירושלים תשס"ו 2006. חנוך, חיים. הרמב"ן כחוקר וכמקובל: הגותו התורנית מתוך פרשנותו למצוות, ירושלים תשל"ח. ישראלי, עודד. 'מ"דרשת תורת ה' תמימה" לפירוש התורה: אבני דרך ביצירתו של הרמב"ן', תרביץ, פג (תשע"ה), עמ' 163-195.

לורברבוים, יאיר. 'קבלת הרמב"ן על בריאת האדם בצלם אלוהים', קבלה, ה (תש"ס), עמ' 287-326.

שלום, גרשם. הקבלה בגירונה: פרקים בתולדות הקבלה בספרד, א (בעריכת יוסף בן-שלמה), ירושלים תשל"ו.

תשבי, ישעיה. 'המקובלים ר' עזרא ור' עזריאל ומקומם בחוג גירונה', ציון, טו (תש"ד), עמ' 178-185.

Abrams, Daniel. 'Orality in the Kabbalistic School of Nahmanides: Preserving and Interpreting Esoteric Traditions and Texts,' JSQ, 3 (1996), pp. 85-102
Idel, Moshe. "'We Have no Kabbalistic Tradition on This'", in: I. Twersky (ed.), Rabbi Moses Nahmanides: Explorations in His Religious and Literary Virtuosity, Cambridge MA, 1983, pp. 51-73

Safran, Bezalel. 'Rabbi Azriel and Nahmanides: Two Views of the Fall of Man', In: I. Twersky (ed.), Rabbi Moses Nahmanides: Explorations in His Religious and Literary Virtuosity, Cambridge MA, 1983, pp. 75-106

Wolfson, Elliot R. 'By Way of Truth: Aspects of Nahmanides' Kabbalistic Hermeneutic,' AJS Review 14 (1989), pp. 103-178

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 85 %

הרצאה 0 %

השתתפות 15 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 0 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: